

SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU

KANUN NUMARASI

: 5510

KABUL TARİHİ

: 31/5/2006

YAYIMLANDIĞI RESMÎ GAZETE

: TARİH: 16/6/2006 SAYI: 26200

YAYIMLANDIĞI DÜSTUR

: TERTİP: 5 CİLT: 45

AKADEMİK

MADDE 44

DR. ÖĞR. ÜYESİ GÖKHAN TÜRE

BAZI KAMU GÖREVLİLERİNE YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANACAK HALLER

MADDE 44- Bu Kanun hükümlerinin uygulanmasında bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı sayılan bazı kamu görevlilerine yaşlılık aylığı bağlanmasına ilişkin aşağıdaki hükümler uygulanır:

- 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 40 ıncı maddesi gereğince yaş haddinden emekliye ayrılanlara 5400 gün prim ödeme gün sayısı olması halinde,
- Özel kanunları gereğince kadrosuzluk nedeniyle emekliye sevk edilenlere yaş şartı aranmaksızın, prim ödeme gün sayısı 9000 gün olması halinde, yaşlılık aylığı bağlanır.

4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olanlardan subay, astsubay, askerî memurlarla uzman jandarma ve uzman erbaşlar ahlâk noktasından hükümle veya yetersizlik ya da disiplin sebeplerinden dolayı sicilleri üzerine veyahut askerî mahkemelerce verilecek kararlar üzerine kurumlarınca re'sen, bunlar dışında kalanlar ise ahlâk ve yetersizlik sebeplerinden dolayı yönetmeliğine göre sicilleri üzerine kurumlarınca re'sen emekliye sevk edilenlere ise, 28 inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkrasında belirtilen yaş ve prim ödeme gün sayısını tamamlamaları halinde yaşlılık aylığı bağlanır.

Birinci fıkranın (a) ve (b) bentleri gereğince bağlanan yaşlılık aylıkları, 28 inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkrasında aranan

yaş ve prim ödeme gün sayısı tamamlanincaya kadar bunları çalıştıran kamu idarelerinden tahsil edilir.

KAYNAKÇA

Alper, Yusuf; Sosyal Sigortalar Hukuku, 12. Baskı, Bursa 2022.

Arıcı, Kadir; “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Resen Emeklilik ve Resen Emeklilikte Son Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme”, Kamu-İş Dergisi, Temmuz 1994. (Resen Emeklilik)

Arıcı, Kadir; Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2022.

Aslanköylü, Resul; Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, C. I, Ankara 2015.

Başterzi, Fatma; Yaşlılık Sigortası Bakımından Sosyal Güvenlik Normlarının Uyumlaştırılması, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2006.

Güzel, Ali/**Okur**, Ali Rıza/**Caniklioğlu**, Nurşen; Sosyal Güvenlik Hukuku, 19. Bası, İstanbul 2021.

Kayırgan, Hasan; Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Sigortası, Ankara 2021.

Özer, Hatice Duygu; Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012.

Sözer, Ali Nazım; Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 6. Baskı, İstanbul 2023.

Şakar, Müjdat; İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 14. Baskı, İstanbul 2021.

Tuncay, A. Can/**Ekmekçi**, Ömer/**Gülver**, Ender; Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 22nci Bası, İstanbul 2023.

Uşan, Fatih; Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Genel Esasları, 2. Baskı, Ankara 2009.

ANLATIM PLANI

GİRİŞ

I. YAŞ HADDİ NEDENİYLE EMEKLİLİK

II. RESEN EMEKLİLİK

1. Kadrosuzluk Nedeniyle Emeklilik

2. Ahlak ve Yetersizlik ya da Disiplinsizlik Nedeniyle Emeklilik

GİRİŞ

“Bazı kamu görevlilerine yaşlılık aylığı bağlanacak haller” kenar başlığını taşıyan 5510 sayılı Kanun’un 44. maddesi, kamu görevliliği statüsü ile yaşlılık aylığı bağlanması şartları arasındaki belli çatışmaları çözümlenmek amacıyla sevk edilmiştir.

5510 sayılı Kanun’un yaşlılık aylığına hak kazanmaya ilişkin temel yaklaşımı, belli bir yaşa ulaşma ile belli prim ödeme gün sayısının tamamlanması şartlarının gerçekleşmesidir¹. Bunun dışında, yaşlılık aylığı almak suretiyle çalışma hayatından çekilmek, kural olarak, sigortalıların iradelerine bağlı bir husustur². Başka bir ifadeyle emeklilik, sigortalıların kendi istekleri ile çalışma yaşamından ayrılmaları esasına dayanır³ ve Türk hukukunda zorunlu emeklilik esas kabul edilmez⁴. Bu esaslar, 5510 sayılı Kanun m. 4/1(a) ve 4/1(b) kapsamında sigortalı olanlar bakımından mutlak bir kural teşkil eder. Türk hukukunda kural olarak azami çalışma yaşı olmadığı gibi işverenin, işçisini emekliye sevk etmek gibi bir yetkisi de bulunmamaktadır⁵. Dolayısıyla m. 4/1(a) ve m. 4/1(b) kapsamında sigortalı olanlar bakımından yaşlılık aylığına hak kazanma şartlarına ilişkin olarak sosyopolitik sorunlar bir kenara bırakılırsa, teorik anlamda herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

5510 sayılı Kanun m. 4/1(c) kapsamında sigortalı olanlar da kural olarak, istekleri üzerine emekli olma hakkına sahiptirler⁶. Bu sigortalılar da, 28. maddede düzenlenen şartları taşımaları ve istekte bulunmalarıyla beraber yaşlılık aylığına hak kazanırlar. Bununla birlikte kamu görevlilerinin, görevlerinin niteliğinden ötürü, belli durumlarda, istekleri dışında emekliye sevk edilmeleri söz konusu olabilir⁷. Resen emeklilik ile yaş haddi nedeniyle emeklilik olarak adlandırılan bu kurumların geri planında, işe uygunsuz bir duru-

¹ **Arıcı**, Kadir; Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2022, s. 388; **Güzel**, Ali/**Okur**, Ali Rıza/**Caniklioğlu**, Nurşen; Sosyal Güvenlik Hukuku, 19. Bası, İstanbul 2021, s. 529; **Tuncay**, A. Can/**Ekmekçi**, Ömer/**Gülver**, Ender; Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 22nci Bası, İstanbul 2023, s. 493; **Alper**, Yusuf; Sosyal Sigortalar Hukuku, 12. Baskı, Bursa 2022, s. 314.

² **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 616-617; **Şakar**, Müjdat; İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 14. Baskı, İstanbul 2021, s. 294.

³ **Başterzi**, Fatma; Yaşlılık Sigortası Bakımından Sosyal Güvenlik Normlarının Uyumlaştırılması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2006, s. 204.

⁴ **Tuncay/Ekmekçi/Gülver**, s. 496; **Kayırgan**, Hasan; Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Sigortası, Ankara 2021, s. 126.

⁵ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 616.

⁶ **Sözer**, Ali Nazım; Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 6. Baskı, İstanbul 2023, s. 410; **Özer**, Hatice Duygu; Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 115.

⁷ **Arıcı**, Kadir; “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Resen Emeklilik ve Resen Emeklilikte Son Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme”, Kamu-İş Dergisi, Temmuz 1994, s. 10.

ma gelmiş olanların tasfiye edilmesi, gençlere iş imkânı sağlanması ve idarelere ekonomik işletmecilik imkânı verilmesi gibi sebepler yer almaktadır⁸.

Gerek resen gerekse yaş haddi nedeniyle emeklilik hâllerinde sigortalı (iştirakçi), iradesi aranmaksızın, emekli statüsüne geçirilmektedir. Ancak sigortalının emekli statüsüne geçirilmesi, tek başına, yaşlılık aylığına hak kazanmasını sağlamamakta; bu durum isteği dışında emekliye sevk edilmekle beraber 28. maddede düzenlenen şartları taşımayan kamu görevlileri açısından problem yaratmaktadır. Nitekim yaş haddi nedeniyle emeklilik durumunun gerçekleştiği bazı durumlarda, kamu görevlisi, yaş şartını sağlamasına rağmen prim ödeme gün sayısını tamamlayamamakta; resen emeklilik durumunun gerçekleştiği bazı durumlarda ise prim ödeme gün sayısı tamamlanmasına rağmen yaş şartı sağlanamamaktadır. 44. madde ile amaçlanan da, 4/1(c) kapsamındaki sigortalının, bu iki ihtimalin gerçekleşmesi hâlinde yaşlılık aylığına hak kazanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu bakımdan 44. madde, 28. maddeye nazaran uygulama önceliğine sahip bir hüküm hüviyeti taşımaktadır⁹.

I. YAŞ HADDİ NEDENİYLE EMEKLİLİK

Yaş haddi nedeniyle emeklilik ile kastedilen, sigortalının, kanunlarda belirlenen bir üst sınır yaşa (yaş haddine) ulaşmasıyla birlikte göreviyle ilişkisinin zorunlu olarak kesilmesidir¹⁰.

5510 sayılı Kanun m. 28'de yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesi için en az 9000 gün prim ödeme gün sayısının olması aranmaktadır. Oysa yaş haddi nedeniyle emeklilik durumunda, kamu görevlisi, prim ödeme gün sayısını sağlayamayabilir. Bu ihtimale ilişkin olarak m. 44/1(a), yaş haddi nedeniyle emekliye ayrılanların 5400 gün prim ödeme gün sayısı olması hâlinde, bunlara yaşlılık aylığı bağlanacağını belirtmektedir. Bir diğer ifadeyle yaş haddi nedeniyle emekli olanlara yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için 9000 gün prim gün sayısı bildirilmiş olması koşulu aranmamaktadır¹¹. Elbette 5434 sayılı Kanun'a tabi iştirakçilerin yaş haddi nedeniyle yaşlılık aylığına hak kazanması için 5400 gün prim ödeme gün sayısı değil, en az 15 yıl fiili hizmet süresi aranacaktır (5434 sayılı Kanun m. 39/2).

5510 sayılı Kanun incelendiğinde, 4/1(c) kapsamında sayılan sigortalılar açısından yaş hadlerinin belirlenmediği görülmektedir. Bununla birlikte 5510 sayılı Kanun m. 106/1(8) ile 5434 sayılı Kanun'un 40. maddesi yürürlükte bırakıldığı gibi bu maddeye 5754 sayılı Kanun'un 75. maddesi ile eklenen fıkrada, "Yukarıdaki hükümler 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Kanunun 4 üncü

⁸ **Arıcı**, Resen Emeklilik, s. 17; **Kayırgan**, s. 125.

⁹ **Aslanköylü**, Resul; Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, C. I, Ankara 2015, s. 1532.

¹⁰ **Özer**, s. 124.

¹¹ **Aslanköylü**, s. 1533.

maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılar ile hak sahipleri hakkında ilgisine göre uygulanır.” hükmüne yer verilmiştir. Yine 5510 sayılı Kanun m. 57/5’te, 5434 sayılı Kanun m. 40’da belirlenen yaş hadlerinin uygulanacağı öngörülmüştür. Dolayısıyla doktrinde haklı olarak belirtildiği üzere¹², 5434 sayılı Kanun’un 40. maddesinde öngörülen yaş hadleri, gerek iştirakçiler hakkında gerekse 5510 sayılı Kanun döneminde ilk kez 4/1(c) kapsamında sigortalı olanlar hakkında uygulanacaktır¹³.

5434 sayılı Kanun m. 40 uyarınca, sigortalılar (iştirakçiler) için zorunlu emeklilik yaşı kural olarak 65 yaşın doldurulmasıdır. Ancak aynı maddede bazı kamu görevlilerinin üstlendikleri işin niteliği gereği yaş hadleri farklı şekilde belirlenmiştir. Bu anlamda aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere bazı kamu görevleri açısından 65 yaşından daha ileri yahut daha erken yaşlarda zorunlu emeklilik hâli kabul edilmiştir¹⁴.

5434 sayılı Kanun’un 40. maddesinde düzenlenen yaş hadleri bir tabloyla¹⁵ gösterilecek olursa;

¹² **Uşan**, Fatih; Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Genel Esasları, 2. Baskı, Ankara 2009, s. 263; **Özer**, s. 128; **Kayırgan**, s. 126.

¹³ 5434 sayılı Kanun’un 40. maddesinin, 5510 sayılı Kanun m. 4/1(c) kapsamında ilk defa sigortalı olanlar hakkında da uygulanacak olması, doktrinde, iki açıdan eleştirilmektedir. İlk olarak, emeklilik yaşı bakımından diğer sigortalılar ile 4/1(c) kapsamında sigortalı olanlar arasında sağlanması amaçlanan norm birliği bozulmaktadır. İkinci olarak, yaşlılık aylığına hak kazanmak için aranan yaş şartının 5510 sayılı Kanun ile yükseltildiği göz önüne alındığında, yaş hadleri, standart emeklilik yaşının yanında düşük kalmıştır. Bu görüşe göre yapılması gereken yeni yaş hadlerinin belirlenmesidir (**Özer**, s. 128-129).

¹⁴ **Sözer**, s. 410.

¹⁵ Tablonun alındığı kaynak için bkz. **Sözer**, s. 411.

Meslek Grubu	Görev/Unvan/Rütbe	Emeklilik Yaş Haddi
Üniversite öğretim üyeleri	Üniversitelerde	67
Subay Askeri Memur ve Gedikliler	Asteğmen, Teğmen ve Üsteğmenler	41
	Yüzbaşı, Kıdemli Yüzbaşı ve Önyüzbaşılar	46
	Binbaşılar	52
	Yarbaylar	55
	Albaylar	60
	Tuğ ve Tümgeneral ve Amiraller	62
	Kor ve Orgeneraller ile Kor ve Oramiraller	65
	Mareşal ve Büyük Amiraller	68
	6, 7 ve 8. Sınıf Askeri Memurlarla Memur Yardımcıları ve Askeri Hastabakıcı Hemşireler	55
	Daha Yukarı Sınıflardaki Askeri Memurlar	60
	Gedikli Subaylar	52
	Gedikli Çavuşlar (Astsubay Çavuşlar)	43
	Gedikli Üstçavuşlar (Astsubay Üstçavuşlar)	46
	Gedikli Başçavuşlar (Astsubay Başçavuşlar)	49
	Başgedikliler (Astsubay Kıdemli Başçavuşlar)	55

Emniyet mensupları	Her derecedeki emniyet müdürleri ve emniyet ve polis müfettişleri	60
	Emniyet Müfettiş Yardımcıları ve Emniyet Amirleri	58
	Başkomiser, Komiser ve Komiser Yardımcıları	56
	Kıdemli Başpolis Memuru, Başpolis Memuru ve Polis Memurları	55
Gümrük muhafaza mensupları	Gümrük muhafaza memurları	55
	Gümrük Muhafaza Kısım Amirleri	60
Posta, Telgraf ve Telefon Hat Başbakıcı ve Başdağıtıcıları ile Hat Bakıcıları ve Dağıtıcıları		55
Milli İstihbarat Teşkilatı Kadrolarındaki (Kadro Karşılığı Sözleşmeli Çalıştırılanlar Dâhil) Memurlar	Müsteşar Yardımcısı, Başkan, Hukuk Müşaviri, Öğretim Kurulu Başkanı, Başkan Yardımcısı, Hukuk Müşavir Başyardımcısı, Müşavir, Başmüfettiş, Öğretim Kurulu Üyesi, Başmüşavir	60
	Daire Başkanı, Hukuk Müşavir 1 inci Sınıf Yardımcısı, Başmüfettiş, Öğretim Üyesi, Müşavir	58
	1 inci Sınıf İstihbarat Uzmanı, 1 inci Sınıf Uzman, Hukuk Müşaviri 1 inci Sınıf Yardımcısı, Müfettiş, Öğretim Üyesi, Müşavir, Savunma Sekreteri, Daire Başkan Yardımcısı, Öğretim Üyesi Yardımcısı	56
	2 nci Sınıf İstihbarat Uzmanı, 2 nci Sınıf Uzman, Hukuk Müşavir 2 nci Sınıf Yardımcısı, Müfettiş Yardımcısı, Öğretim Üyesi Yardımcısı	54
	Diğer Kadrodakiler	52
	Diyanet İşleri Başkanı ve Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeleri	67
Diğer Kamu Görevlileri		65

Yaş haddinin gerçekleşip gerçekleşmediği belirlenirken, 5510 sayılı Kanun m. 57'nin gözetilmesi gerekmektedir. Buna göre yaşlılık sigortasına ilişkin yaş ile ilgili hükümlerin uygulanmasında, sigortalının yaşlılık sigortasına tabi olduğu tarihte nüfus kütüğünde kayıtlı bulunan doğum tarihleri esas alınır. Ayrıca sigortalının gerek 5510 sayılı Kanuna gerekse 5510 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmış kanunlara tâbi olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten sonraki yaş düzeltmeleri dikkate alınmaz¹⁶. Nüfus kayıtlarında doğum ay ve günleri yazılı olmayanlar 1 Temmuz'da, doğum ayı yazılı olup da günü yazılı olmayanlar o ayın birinde doğmuş sayılır. Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı mensuplarının 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 40 ıncı maddesinde belirlenen yaş hadleri sebebiyle emeklilik işlemleri, doğum tarihlerinde ay ve gün yazılı olmayanlar ile doğum günleri 1 Eylül'den önce olanlar için 1 Eylül, doğum günleri 1 Eylül ve daha sonra olanlar için müteakip yılın 1 Eylül tarihinde yapılır.

Yaş haddi nedeniyle emekli olanlara daha düşük prim gün sayısı üzerinden yaşlılık aylığının bağlanması, ister istemez, sosyal güvenlik sisteminin aktüeryal dengesini bozucu etki gösterir. Bu durumun önüne geçilebilmesi için, maddenin son fıkrasında bağlanan yaşlılık aylıklarının, 9000 gün prim ödeme gün sayısı tamamlanıncaya kadar ilgili kamu görevlisini çalıştıran kamu idaresinden tahsil edileceği öngörülmüştür¹⁷.

Sigortalının, belirlenen yaş haddine ulaşmasıyla beraber emeklilik için gerekli şartlar sağlanmış olduğundan, resen emeklilikten farklı olarak yaş haddi nedeniyle emeklilikte, kural olarak idarenin takdir yetkisi değil, bağlı yetkisi bulunmaktadır. Bu anlamda yaş haddine ulaşılmasıyla beraber sigortalının emekliye sevk onayının yapılması gerekmektedir. Bununla beraber özel kanunlarında, yaş haddinden sonra çalışmasına imkân verilen kamu görevlileri bulunabilir; bu takdirde yaş haddi nedeniyle emeklilik açısından idarenin takdir yetkisinden söz edilmesi gerekir. Örneğin, haklarında özel bir düzenleme yapılmadığı için kamu görevlisi niteliğini haiz hekimler açısından da yaş haddi, 65 yaşın doldurulmasıdır. Ancak Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu ek m. 17'de; "Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarına ait sağlık kurum ve kuruluşlarında görev yapan tabip ve uzman tabipler ile 24/11/2004 tarihli ve 5258 sayılı Aile Hekimliği Kanunu hükümlerine göre istihdam edilen aile hekimleri, her yıl Bakanlıkça uygun görülme şartıyla yetmişiki yaşına kadar çalışabilir." hükmüne

¹⁶ 5434 sayılı Kanun m. 105'te yaş tahsisi bakımından, ilk defa çalışmaya başlanan tarih değil 18 yaş esas alınmıştır. "Bu Kanunun iştirakçilere ait çeşitli hükümlerinin tatbikinde; emeklilik hakkı tanınan bir vazifeye ilk defa tayin sırasında kurumlara gösterilen nüfus hüviyet cüzdanlarında yazılı doğum tarihleri, eğer 18 yaşını tamamladıktan sonra yaş düzeltilmesi yapılmış ise 18 yaşının doldurulması tarihindeki doğum tarihleri, dul ve yetimler hakkındaki hükümlerinin uygulanmasında da, dul ve yetim aylıklarına veya (toptan ödeme) ye hak kazanıldığı tarihlere bunların kayıtlı buldukları nüfus idarelerindeki doğum tarihleri esas tutulur."

¹⁷ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 617.

yer verilmiştir. Dolayısıyla hekimler açısından altmışbeş yaşından yetmişiki yaşına kadarki süreçte, yaş haddi nedeniyle emeklilik işlemine ilişkin olarak idarenin takdir yetkisi bulunmaktadır. Şüphesiz idarenin takdir yetkisini hukuka uygun kullanması gerekmektedir¹⁸.

II. RESEN EMEKLİLİK

Resen emeklilik ile kastedilen, kamu idaresinin kurucu işlemiyle, 4/1(c) kapsamındaki sigortalının kurumundan ayırma işleminin gerçekleştirilmesidir. Yaş haddi nedeniyle emeklilikten farklı olarak resen emeklilik, esas olarak, idarenin takdir yetkisine dayalı olarak tesis ettiği bir idari işlem niteliği taşır. Bu nedenle de resen emeklilik işleminin hukuka uygunluk denetiminden geçirilmesi mümkündür¹⁹.

¹⁸ 5434 sayılı Kanun kapsamında iştirakçi olan hekimlere ilişkin kararlarında, Danıştay'ın yaş haddi nedeniyle emekliye sevk işlemini hukuka uygunluk yönünden denetlediği görülmektedir: "... İdare Mahkemesince verilen ... tarih ve E:... , K:... sayılı kararlar; davacı, 04/12/2020 tarihli dilekçesiyle 65 yaşında sonra çalışma talebinde bulunduğu, ancak; Edirne Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü'nün 25/01/2021 tarih ve ... sayılı yazısında adı geçenin 65 yaştan sonra çalışma isteği, uyumsuz çalışması, gelen vatandaşlar ile devamlı şekilde sorunlar yaşamaması, bunun sonucunda SABİM ve CİMER şikayetlerine maruz kalması, çalışanlar arasında sürekli bir geçimsizlik hali gibi bir çok sorun ve problem odaklı çalışmasından dolayı uygun görülmediği, bunun üzerine 06/04/2021 tarihinden itibaren yaş haddinden emekliye sevk edilmesine ilişkin Sağlık Bakanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün ... tarih ve ... sayılı işleminin tesis edildiği; uyumsuzlukta, davacı hakkında CİMER ve SABİM şikayetlerde bulunduğu, bunların haricinde sözlü olarak da bir çok şikayetin geldiği, davacının hastalığı ve müraعات eden kişiler ile iletişiminin kopuk olduğu, son derece olumsuz ve çirkin tavırlar sergilediği, daha önce çalışması uygun görülmesi ise de artık çalışamayacağı kanaatinde olduğu, adli tabip nöbetinin ramazan bayramına denk gelmesi nedeniyle kabul etmediği, görevli personele incitici, aşağılayıcı sözler söylediği, çalışma ortamının huzuru için sözleşmesinin feshedilmesi gerektiği yönünde dilekçe verildiği, bir hasta tarafından, kendisine hakaret ettiği ileri sürülerek İpsala Kaymakamlığına şikayet dilekçesi verilmesi üzerine inceleme başlatıldığı, 2018-2019 yıllarına ait davacı hakkında bir çok şikayet dilekçesi ve görev yerinde olmadığına dair tutanak tutulduğu, bu durumda, davacı hakkında yapılan şikayetler ve çalışma barışı açısından yaşanan sıkıntılar sebebiyle dava konusu işlemler talebinin reddedildiği, davalı idareye takdir yetkisi tanındığı, idarece kullanılan takdir yetkisinin kamu yararı ve hizmet gerekleri dışında kullanıldığına yönelik somut bir bilgi ve belgenin de bulunmadığı hususları birlikte değerlendirildiğinde dava konusu işlemler hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir." **D12D**, 15.6.2023, E. 2023/1357, K. 2023/3512 (Lexpera). "... İdare Mahkemesince verilen ... tarih ve E:... , K:... sayılı kararlar; vatandaşların kendisinden şikayetçi olduğu, mesai arkadaşlarıyla daima problem yaşadığı, sağlık hizmetlerinin etkili ve verimli şekilde yürütülmesi bakımından emeklilik sonrası çalışmasının uygun olmayacağına ilişkin tespitler kapsamında, hakkında olumsuz görüş bildirilen davacı hakkında tesis edilen dava konusu işlemler hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir." **D12D**, 26.4.2022, E. 2021/5202, K. 2022/2419 (Lexpera).

¹⁹ Danıştay'ın bir onama kararında yerel mahkeme resen emeklilik işleminin hukuka uygunluk denetimi açısından şu değerlendirmelerde bulunmuştur; "... İdare Mahkemesince, Danıştay Onikinci Dairesinin 22/04/2021 tarih ve E:2021/1167, K:2021/2323 sayılı bozma kararına uyularak; davacının re'sen emekliye sevk edilmesine ilişkin dava konusu işlem yönünden; görevine devam ettirilen personelin, kimi zaman sicil not ortalaması yüksek

Resen emeklilik, ilk olarak, 5434 sayılı Kanun'un 39. maddesinde düzenlenmişti. Yaş haddi nedeniyle emeklilikten farklı olarak 5510 sayılı Kanun'un 106/1(8) hükmüyle, 5434 sayılı Kanun m. 39 yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak 5510 sayılı Kanun geçici m. 4/5 uyarınca, Emekli Sandığı iştirakçisi olanlar hakkında 5434 sayılı Kanun m. 39'da yer alan düzenlemeler uygulama alanı bulacaktır. Nitekim Anayasa Mahkemesi, *Ayhan Doğruöz Başvurusu*'nu, 5434 sayılı Kanun'da kadrosuzluk nedeniyle emekli aylığı bağlanabilmesi için aranan yaş şartını sağlamayan başvurusunun, 5510 sayılı Kanun'da yaş şartı aranmaması dolayısıyla emekli aylığı bağlanmasına ilişkin başvurusunun, açık bir kanun hükmü veya yerleşik hâle gelen bir içtihadın bulunmaması nedeniyle kabul edilemez bulmuştur²⁰.

Buna karşın 5510 sayılı Kanun kapsamında ilk kez m. 4/1(c) kapsamında si-gortalı olanlar açısından yalnızca m. 44'te düzenlenen resen emeklilik halleri uygulanabilir. 5510 sayılı Kanun m. 44 incelendiğinde iki tür resen emeklilik

*olmasına rağmen ödül ve takdirnameler, eğitim ve öğrenimle kazanılan bilgi, beceri bakımından re'sen emekli edilen personelin gerisinde kaldığı, bir personelin görevine devam edebilmesi için önünde engel olan bir fiilin diğer bir personel açısından engel olarak görülmediği, dolayısıyla, davalı idarece yapılan değerlendirmede dikkate alındığı belirtilen; personelin geçmiş hizmetleri, haklarındaki soruşturma ve cezalar, performans puanları, temsil ve yöneticilik yetenekleri, özgüveni, verimlilik ve benzeri özellikleri yönünden eşit, objektif ve istikrarlı bir uygulamanın söz konusu olmadığı, bunlardan birine öncelik verilmiş ise bunun gerekçelerinin açıklanmadığı anlaşıldığından, dava konusu işlemden hukuka uyarlık bulunmadığı; davacının re'sen emekliye sevk edilmesi nedeniyle yoksun kaldığı parasal haklarının yasal faiziyle birlikte ödenmesine ve özlük haklarının iadesine karar verilmesi talebi yönünden ise; davacının re'sen emekliye sevk edilmesine dair işlemin hukuka aykırı olduğuna ilişkin belirtilen gerekçenin, davacının doğrudan görevine başlatılması sonucunu doğurmayıp, re'sen emekliye sevk edilip edilmeyeceği konusunda idare tarafından yeniden bir değerlendirme yapılmasını gerektirmesi nedeniyle, bu aşamada davacının parasal ve özlük hak kaybının varlığından söz edilemeyeceği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline, davacının resen emekliliğe sevk edilmesi nedeniyle yoksun kaldığı parasal haklarının ödenmesi talebi ile özlük haklarının iadesine karar verilmesi talebinin reddine karar verilmiştir." **D10D**, 30.5.2023, E. 2022/1796, K. 2023/2975 (Lexpera).*

²⁰ "33. Buna mukabil Daire, İdarenin istinaf başvurusunun kabulüyle bu kararı kaldırarak 5434 sayılı Kanun'un mülga 39. maddesi ve geçici 205. maddesi uyarınca başvurusunun hizmet süresine ilaveten yaş koşulunu da sağlaması gerektiği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Daire kararında ayrıca 5434 sayılı Kanun'un mülga 39. maddesinde kadrosuzluk nedeniyle emekliye sevk edilenler için 61 yaş şartı aranmayacağı hususunun sadece 61 yaş şartına bir istisna olduğu, 5434 sayılı Kanun'un geçici 205. maddesinde belirtilen yaş koşuluna bir istisna olmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte kadrosuzluk nedeniyle emekliliğin resen emekliliğin bir hâli olduğu ve resen emekliliğe sevk edilenler için belirlenen kurallar çerçevesinde işlem tesis edilmesi gerektiği izah edilerek 5434 sayılı Kanun'un geçici 205. maddesi gereğince, başvurusunun hizmet süresine ilaveten 52 yaş koşulunu da sağlaması gerektiği belirtilmiştir. Netice itibarıyla 25/8/1976 doğumlu olan başvurusunun 25/8/2023 tarihinde emekli aylığı bağlanmasına hak kazanacağı açıklanmıştır. 34. Bu çerçevede başvuru 25/8/2023 tarihinden önce emekli aylığı bağlanması ve emekli ikramiyesi ödenmesini gerektiren açık bir kanun hükmü veya yerleşik hâle gelen bir içtihadın varlığını gösterememiştir. Şu hâlde başvuruya 25/8/2023 tarihinden önce emekli aylığı bağlanması ve emekli ikramiyesi ödenmesini gerektiren meşru beklentinin bulunmadığı anlaşılmaktadır." **AMK- 2.B**, 6.9.2023, B. 2020/7581.

haline yer verildiği görülmektedir. Bunlar; (i) Kadrosuzluk nedeniyle emeklilik ile (ii) Ahlak ve yetersizlik sebepleri veya disiplinsizlik nedeniyle emekliliktir.

1. Kadrosuzluk Nedeniyle Emeklilik

Yaş haddi nedeniyle emeklilikten farklı olarak, kadrosuzluk nedeniyle emeklilik, tüm kamu görevlileri açısından değil, yalnızca askeri personel yahut emniyet personeli olarak çalışan kamu görevlileri için söz konusu olan bir emeklilik türüdür. Bir Danıştay kararında kadrosuzluk nedeniyle emeklilik kurumunun varlık sebebi şu şekilde açıklanmıştır; *“Yukarıda yer verilen Kanun hükümleri ile gerekçesi bir arada değerlendirildiğinde, Kanunun amacının, emniyet hizmetinin gereklerine uygun olarak yürütülebilmesi için her bir rütbede ihtiyaç duyulan emniyet amirlerinin azami kadro sayılarının belirlenmesi, bunun sonucunda ihtiyaç fazlası durumunda kalacak olan emniyet amirlerinin emekliye sevk ve azami sayıları Yasa ile belirlenen kadrolara atamalarda liyakat ilkesi çerçevesinde bir değerlendirmeye ve seçmeye imkan sağlanması olduğu anlaşılmaktadır.”*²¹

Kadrosuzluk nedeniyle emeklilik halinde, özel kanunları gereğince, sigortalının, diğer terfi şartlarını taşımasına rağmen kadro açığının bulunmaması nedeniyle bir üst rütbeye terfi ettirilmesi mümkün olmaz ve diğer şartların da mevcut olması hâlinde Silahlı Kuvvetlerden ya da Emniyet Teşkilatından ayırma işlemi gerçekleşir. Askeri personele ilişkin olarak 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu m. 49(f) uyarınca; *“Bekleme süreleri sonunda terfi ettirilemeyen general ve amiraller emekliye sevk edilirler.”* Yine aynı Kanun m. 50(a) gereğince; *“Diğer terfi şartlarını haiz olduğu halde bir üst rütbede kadro açığı bulunmaması nedeniyle, takip eden yıllarda da terfi edemeyen yüzbaşılar subaylıktaki 21 inci, binbaşılar subaylıktaki 22 nci, yarbaylar subaylıktaki 25 inci fiili hizmet yılını doldurduklarında emekliye sevk edilirler.”* Emniyet personeline ilişkin olarak 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanunu m. 55 uyarınca; *“Buldukları rütbelere terfi ettikleri tarihten itibaren beş yıl içinde bir üst rütbeye terfi edemeyen Emniyet Amirleri ile Dördüncü, Üçüncü ve İkinci Sınıf Emniyet Müdürleri, emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için gerekli şartları haiz olmaları kaydıyla Yüksek Değerlendirme Kurulunun teklifi ve Bakan onayı ile hizmet ihtiyacı sebebiyle kadrosuzluktan emekliye sevk edilirler...(f. 19)”. “Birinci Sınıf Emniyet Müdürlerinin buldukları rütbedeki en fazla bekleme süresi altı yıldır. Bu süre sonunda bir üst rütbeye veya meslek derecesindeki göreve atanamayanlar emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için gerekli şartları haiz olmaları kaydıyla kadrosuzluk nedeniyle Yüksek Değerlendirme Kurulunun teklifi ve Bakan onayı ile emekliye sevk edilirler (f. 20).”*

5510 sayılı Kanun m. 44/1(b) uyarınca, özel kanunları gereğince kadrosuzluk nedeniyle emekliye sevk edilenlerin yaşlılık aylığına hak kazanması için

²¹ **D12D**, 21.6.2023, E. 2021/7551, K. 2023/3636 (Lexpera).

28. maddedeki yaş şartı aranmaz ve prim ödeme gün sayısının 9000 gün olması halinde, yaşlılık aylığı bağlanır.

Yaş haddi nedeniyle yaşlılık aylığı bağlanmasında gözetilen aktüeryal denge, kadrosuzluk nedeniyle yaşlılık aylığı bağlanması açısından da gözetilmektedir. Buna göre kadrosuzluk nedeniyle emekliye sevk edilenlere bağlanan yaşlılık aylıkları, 28. maddede aranan yaş şartı tamamlanıncaya kadar bu kişileri çalıştıran kamu idarelerinden tahsil edilir.

2. Ahlak ve Yetersizlik ya da Disiplinsizlik Nedeniyle Emeklilik

5510 sayılı Kanun m. 44'te düzenlenen bir diğer resen emeklilik hâli, ahlak ve yetersizlik ya da disiplinsizlik nedeniyle emekliliktir. Bir AYİM kararında belirtildiği üzere; *“Devletin kamu hizmetinin verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak için tedbirler alma yetkisinin bulunduğu aşikârdır. Bu nedenle, Devlet kamu hizmetini yürütmek üzere istihdam edeceği görevlilerinde belirli nitelikler aramaktadır. Ancak, Devletin kamu yararına artık hizmet etmeyen ve davranışları kamu hizmetinin işleyişine zarar verecek mahiyette olan bir görevlisini bünyesi dışına çıkarması da doğaldır.”*²² 5510 sayılı Kanun m. 44/2'de, bu nedenler dolayısıyla kurumu ile ilişkisi kesilen kamu görevlilerinin, yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları düzenlenmektedir.

Hükümde resen emekliye sevk edilebilecek sigortalıların; subay, astsubay, askerî memurlarla uzman jandarma ve uzman erbaşlar ile bunların dışında kalanlar olduğu ifade edilmektedir. Fıkıradaki yer alan *“bunların dışında kalan”* sigortalıların kim olduğu hususunda ise bir açıklık bulunmamaktadır. Doktrinde bir görüş, bu ifadeden anlaşılması gerekenin sayılan unvanlar dışında kalan askeri personel olduğunu belirtmekte ve bu emeklilik hâlinin yalnızca askeri personel için geçerli olduğunu savunmaktadır²³. Farklı bir görüş uyarınca, bu kişiler, sayılan askeri personel dışında kalan tüm kamu görevlileridir²⁴. Ancak ilk görüşü savunan Özer'in de dikkat çektiği üzere, kamu görevlisinin olumsuz sicil nedeniyle emekliye sevk edileceğini öngören 657 sayılı Kanun m. 120, 6111 sayılı Kanun m. 117 ile yürürlükten kaldırıldığından, askeri personel dışında kalan kamu görevlileri için genel bir resen emeklilik uygulamasının söz konusu olmadığı söylenmelidir²⁵. Ancak yine de özel kanunlarında ahlak ve yetersizlik sebeplerinden dolayı resen emekliye sevk edileceği öngörülen kamu görevlileri hakkında da 5510 sayılı Kanun m. 44/2 uygulama alanı bulacaktır.

Askeri personelin resen emekliye sevkine neden olabilecek durumlar, m. 44/2'de ahlak noktasında hüküm veya yetersizlik ya da disiplin sebepleri

²² Karar için bkz. <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/30112021100940BOZKAYA.pdf>, s. 3.

²³ **Güzel/Okur/Caniklioglu**, s. 618; **Özer**, s. 143; **Uşan**, s. 264.

²⁴ **Sözer**, s. 412; Benzer yönde **Kayırgan**, s. 129.

²⁵ **Özer**, s. 143.

olarak belirlenmiştir. Ayrıca askeri personelin resen emekliye sevk işleminin dayanağı olarak olumsuz sicil alınması veya mahkemece hakkında bir cezaya hükmedilmesi de gösterilmiştir. Anılan hükmün, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nda düzenlenen Silahlı Kuvvetlerden ayırma işlemi ile uyum içerisinde olduğu görülmektedir. Nitekim Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nda ayırma işleminin yetersizlik ile belli suçlardan hükümlü bulunma nedeniyle gerçekleşeceği hüküm altına alınmıştır.

5510 sayılı Kanun m. 44/2'de düzenlenen ahlak ve yetersizlik ya da disiplinsizlik sebebiyle emeklilik hâli, diğer irade dışı emeklilik hâllerinden farklı olarak, emekliye sevk edilen sigortalıya kolaylaştırılmış şartlarla yaşlılık aylığı bağlanmasına imkân vermemektedir. Zira anılan nedenlerle emekliye sevk edilen sigortalıya ancak genel hükümlerde aranan şartları taşıması kaydıyla yaşlılık aylığı bağlanacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla bu kişilerin yaş ve prim ödeme gün sayısını tamamlayamamaları halinde yaşlılık aylığı alamayacakları yalnızca toptan ödeme imkânından yararlanabilecekleri söylenmelidir. Doktrinde bir görüş, bu fıkranın anlaşılmasının güç olduğunu belirtmektedir²⁶. Gerçekten de, bu özel düzenleme bulunmasaydı dahi, bu şekilde resen emekliye sevk edilenlerin, ister istemez ancak 28. madde çerçevesinde yaşlılık aylığına hak kazanabileceği söylenirdi.

Bu durumdaki emekliler bakımından önemli bir düzenleme Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'na, 10.3.2011 tarih ve 6191 sayılı Kanun'un 10. maddesiyle eklenen geçici m. 32'de yer almaktadır. İlgili hüküm uyarınca, Yüksek Askeri Şura kararları veya yargı denetimine kapalı işlemlerle Silahlı Kuvvetler'den ayırma işlemine maruz kalan askeri personelin, ilişkilerinin kesildiği tarihten bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar geçen sürelerinin Türk Silahlı Kuvvetleri'nde geçmiş kabul edileceği, anılan tarih aralığına ilişkin yatırılmamış sigorta prim ve emekli keseneklerinin kurumlarınca ödeneceği ve fiili hizmet süresi ile itibari hizmet süresi zammından yararlanacakları kabul edilmiştir.

²⁶ Aslanköylü, s. 1533.